

Preview DSCF4538

Text Petra Nováková

Gabriela a Jan Sommerovi

Když ještě táta žil, tak jsme
se o smrti a o tom, co dělá, nebavili

Sourozenci Gabriela a Jan Sommerovi vlastní nejstarší pohřební službu u nás. Oba mají jiné zájmy a za sebou různé životní zkušenosti – ona několik let působila v rámci zahraniční rozvojové a bezpečnostní spolupráce jak v terénu, tak ve strukturách prestižní mezinárodní instituce, on přebíral vedení rodinné firmy v době, kdy ještě studoval na vysoké škole. V tom, kam má jejich rodinná firma směřovat, se ale naprosto shodnou.

O stereotypech

S jakými klíši o pohřebních službách se nejčastěji setkáváte?

GABRIELA Zarytých představ je hodně a někdy nás překvapí, co jde vůbec vymyslet. Někteří si například představují, že chodíme oblečení jen v černém a jsme celý den smutní. Honzovi se třeba nedávno stalo, že v kině ve frontě na kolu potkal pána, pro jehož rodinu vypravoval pár dní předtím pohřeb. Když si pán Honzy všiml, tak se ho celý překvapený zeptal: „Vy chodíte do kina?“ Byl z toho úplně v šoku.

JAN Přestavte si, že taky chodíme do kina!

G Přetrvává i řada předsudků, které se týkají pohřebnictví jako takového. Ty se snažíme pojmenovat a občas uvést na pravou míru. Chceme se otevřeně bavit o tom, že obřad nemusí být jen celý černý nebo že když někdo chce mluvit o smrti, nejvíc pomůže dotyčnému naslouchat, ačkoliv by bylo jednodušší téma zamluvit něčím veselejším.

Jaký vztah k pohřebnictví má podle vás česká společnost?

J Ve střední Evropě pohřeb nebyl a není vnímán primárně jako oslava života nýbrž jako jeho uzavření. Ještě před šedesáti lety bylo normální uspořádat zemřelému pohřeb a téměř vždy šlo o uložení zemřelého do země. Dnes se část lidí nechce na smrt vůbec podívat, neuspořádá ani symbolické rozloučení, i kdyby šlo jen o zapálení svíčky. Bohužel éra komunismu leckteré tradice zpřetrhala. V poslední době ale vidíme, že se zájem o téma zvyšuje, a nejen u mladých lidí. My tenhle posun jednoznačně vítáme.

V knize O smrti a pohřbívání od Olgy Nešporové jsem se dočetla, že se markantně zvyšuje počet zpopelňování zemřelých bez jakéhokoliv obřadu. Čím to je? Je tradiční obřad nahrazen něčím jiným?

J Statistiky někdy představují naši společnost v horším světle, než jaká doopravdy je. Hodně lidí si například přeje domluvit zpopelnění bez obřadu. Když si pak urnu převezmou, většinou si uspořádají vlastní rozloučení, například při ukládání nebo při rozptylu popela. Ve statistice tyto případy ale nenajdete.

Lze tedy říct, že se pohřby v tomto ohledu více personalizují? Že rodiny zemřelých volí alternativní způsob rozloučení?

J Ano, každý pohřeb může být jiný, a to se snažíme všem říkat. I pohřeb v kostele nebo ve smuteční síni, který by hodně lidí označilo jako tradiční, se může lišit. Můžete si pustit oblíbenou hudbu nebo si nechat zahrát třeba na kytaru. Můžete dát prostor lidem říct, co cítí, upravit barvy, mít vlastní fotky nebo kondolenční knihy. Někdo ale pohřeb v kostele nebo smuteční síni nechce. To je taky v pořádku. Nedávno jsme dělali krásný pohřeb na fotbalovém hřišti. Přišlo tam několik set lidí, sešla se spousta kamarádů. Díky tomu to bylo pro rodinu a přátele pána, který fotbalem žil, odlehčené a osobní.

Dokáží si představit, že každá generace k tomu přistupuje jinak...

J Smrt nikoho nebaví, mě taky nebaví. A je přirozené, že člověk se nezajímá o to, co ho nebaví. Navíc o smrti moc neumíme ani nechceme mluvit. Jsme opět u toho, že komunismus téma smrti na mnoho let z naší společnosti vytěsnil.

G V tom s tebou úplně nesouhlasím. Je pravda, že ve společnosti existuje velký distanc vůči smrti, ale také platí, že čím víc je něco „zakázané téma“, tím častěji si o tom lidé čtou třeba na internetu. Nebaví se o tom s blízkými, ale když potkají nás, tak se vyptávají, co je a co není možné. Celospolečenská diskuze na toto téma se v posledních pěti sedmi letech hodně posunula. Napomáhají tomu instituce jako třeba Cesta domů. Osobně se mi nemusí líbit způsob, jak věci pojmenovávají – vadí mi

například určitá míra patosu a tíhy – nicméně je podstatné, že se o tom nahlas hovoří. Souhlasím s tím, že každá generace smrt vnímá jinak. Osmdesátiletí, devadesátiletí lidé berou bez debat, že až zemřou, chtějí třeba velký pohřeb s průvodem a rádi to všem řeknou. Baví se o tom otevřeně a vnímají to jako nezbytnost a nedílnou součást života. **J** Tyto generace si velké pohřby pamatují z mládí. Je to pro ně přirozenější.

Není to i tím, že na sklonku svého života si připouštějí svou smrtelnost?

G Ano i ne. Naši smrtelnost si můžeme uvědomit i v mládí, když nám předčasně zemře rodič nebo kamarád. Ale lidé se s tím často nechtějí vůbec konfrontovat. Někde v sobě téma zamknou, byť je to podvědomě ovlivňuje. U nejstarší generace je to dle mého názoru částečně kulturní zakořeněnost a částečně odžitá životní zkušenost. Jednoduše vědí, že smrt se děje. Lidé, kteří mají mezi padesáti a sedmdesáti lety, se tématu často vyhýbají. Paradoxně to zajímá nejmladší generaci a chce se o tom bavit.

O rodině

U vás doma se o smrti otevřeně mluvilo?

J Když ještě táta žil, tak jsme se o smrti a o tom, co dělá, nebavili. Byli jsme ještě malé děti.

G Většina novinářů se nás nezapomene zeptat na to, jaké to vlastně bylo vyrůstat ve funebrácké rodině. Často mívají představy, že jsme jako malí běhali mezi rakvemi nebo že nás táta brával s sebou do chladicího zařízení. Ale tak to vůbec nebylo. Jako malé děti jsme o pohřebnictví nic nevěděli, ani nás to nezajímalo.

J Já jsem se poprvé dostal k pohřebnictví v pěti šesti letech. Měli jsme doma krásný starý kočár. Vylezl jsem na něj, až úplně nahoru na střechu a tou ztrouchnivělou střechou jsem propadl až na zem. Táta se tehdy strašně naštvál, ale alespoň díky tomu zjistil, že kočár je v tak strašném stavu, že už ani nemůže stát na zahradě.

Jak jste s tátou trávili čas? Co s ním máte spojeno?

J Táta i máma milovali koně. Táta měl v Říčanech stáje hned naproti kanceláře. Sice jsme za ním občas chodili i do kanceláře, která byla v devadesátkách vždycky strašně zakouřená, ale nejvíce času jsme s ním trávili u koní. Ne, že by koně choval kvůli povozům, měl je prostě rád.

Takže koně byli vaším společným „koničkem“.

G Díky nim se táta s mámou seznámili, a později měli dokonce svatbu na koních. Jezdili jsme všichni společně, i když bráchu to nebavilo jako mě, mě to baví dodnes. Táta mě jednou posadil na poníka a vyrazil se mnou do hospody. Hospoda byla plná štamgastů, jeho kamarádů a známých. Když jsme pyšně vkráčeli dovnitř, celá hospoda se k nám otočila a v tu chvíli se ten poník uprostřed výčepu vykadil. Živě si vybavuji tátu v modré košili a džínách, jak bere do ruky lopatu a čistí to lejno, zatímco já sedím jako zařezaná v sedle.

J Vidíš, to jsem úplně vytěsnil. Teď vidím před sebou toho tlustého poníka ve dveřích.

G V té hospodě mi táta zařídil brigádu, měla jsem sklízet ze stolů vypité püllitry a nosit je do výčepu. Mohlo mi být tak šest nebo sedm. Püllitry byly těžké, čas neubíhal, no a na konci dne jsem dostala do dlaně blýskavou dvacetikorunu. Pamatuji si, jak sama sobě říkám: „Tolik práce a takový malý kousek kovu? Jak moc budu muset

pracovat, abych si koupila jídlo a měla kde spát?“ Byla to moje první konfrontace s pracovní realitou.

J Ta paní v hospodě se jmenovala Anička a mě zase poslala, abych šel dělat hostům čárky. Měl jsem pocit, že čím víc jich udělám, tím líp. Pak po mně začali chlapi křičet, že je okrádám. Abych to uvedl na pravou míru, my tomu říkáme „brigáda“, ale táta to s Aničkou domluvil, abychom si to zažili. On byl táta dobrej řízek, znal se a kamarádil se spoustou lidí. Řadu věcí se o něm dozvídáme dodatečně, když si k nám přijdou místní sjednat pohřeb a vzpomínají na něho.

Ještě než se hlouběji ponoříme do devadesátých let a podnikání vašich rodičů, vraťme se na konec devatenáctého století. Až tam totiž sahají kořeny vaší rodinné firmy.

G Donedávna jsme všude zmiňovali, že počátek naší rodinné firmy spadá do konce osmdesátých let devatenáctého století. V oddacím listu našich prapředků z roku 1888 je zapsáno, že děda je majitel pohřební služby. Z toho vyplývá, že v roce 1888 naše firma už musela existovat. Proto jsme toto archivně doložitelné datum začali používat. Nedávno nám ale jeden pán přinesl fakturu za pohřební služby ze začátku roku 1948. Naše rodina zařizovala jeho rodině pohřby pro několik generací a on fakturu našel doma a věnoval nám ji. Na faktuře jsme si všimli sice drobného, ale důležitého detailu. V hlavičce bylo napsáno: *Pohřební služby Sommer, založeno 1870.*

J A tak jsme zjistili, že jsme o fous propásli naše stopadesáté výročí.

Vaši prapředci byli původní profesí truhláři. Jak se vlastně dostali k provozování pohřebních služeb?

J Ano, byli truhláři a postupně si k truhlářině přibrali výrobu rakví. Rakve se historicky dělaly ze zbytkového dřeva, takže to dávalo v rámci podnikání smysl. A když už začali vyrábět rakve, tak pak začali poskytovat i pohřební služby. Už se nedozvíme, kolik času uběhlo mezi jednotlivými stadii podnikání. Stejně tak už asi nedohledáme, co se dělo v naší firmě při rozpadu Rakousko-Uherska nebo během světových válek. Z vyprávění od babičky víme, jak to přibližně fungovalo za minulého režimu.

Vašemu dědečkovi Aloisi Sommerovi firmu vzali a znárodnili v roce 1948. Už několikrát jste zmínili, že během komunismu došlo k výraznému poklesu úrovně služeb a k reputačnímu propadu této profese...

J V době komunismu byly všechny pohřební služby znárodněny a začlenily se pod státem provozované Komunální služby. Děda přišel o auta, o všechnen majetek. Jenže najít šikovné lidi pro práci v pohřebnictví byl, a i dnes je, obrovský problém. Komunální služby zaměstnávaly jinde nezaměstnatelné živly, kterým chyběly byť elementární pracovní návyky. Proto to taky vypadalo tak, jak to vypadalo.

V Říčanech ale moc dobře věděli, že děda svému řemeslu rozumí – je nutné podotknout, že dobrá pověst jména Sommer je především spojena s naším dědou! No a děda se rozhodl, že i když mu režim firmu vzal, že ji povede dál pod hlavičkou Komunálních služeb. Usilovně se snažil, aby to v rámci možností nějak vypadalo. Trval na tom, aby zaměstnanci nenosili při práci modré školnické pláště, což byla tehdy obvyklá praxe. Vyžadoval po zaměstnancích, aby se chovali s pietou a na úrovni – chlapi v obleku a postavený katafalk v kostele.

Náš táta sice začal jezdit pro firmu už v šestnácti, ale práce jako taková ho začala zajímat až po převratu, když zjistil, že je možné odkoupit zpět původní majetek firmy.

Na začátku se musel zadlužit. Zastavil babiččin dům, našel si lidi a opět začal provozovat pohřební služby. V roce 1991 se firma zase vrátila do rodiny.

G Chlapi neměli v naší rodině vlastně moc na vybranou. Ať to byl praděda, děda, táta nebo ty, Honzo, museli jste se začít angažovat velmi brzy. Našeho pradědu museli dokonce prohlásit v patnácti letech dospělým, aby mohl firmu převzít. Nedokážu si představit přebírat pohřební službu v patnácti letech.

Jakou roli hrála ve firmě vaše maminka?

J Jen díky mámě můžeme pokračovat v rodinné tradici. Táta s mámou byli rozvedení, a když táta zemřel, tak se máma stala ve vztahu k firmě naším právním opatrovníkem. Pohřebnictví je koncesovaná živnost, tudíž nemůže přejít na kohokoliv. Rychle se řešilo hodně právních věcí najednou, máma třeba musela získat koncesi na nás, ne na sebe.

G Do té doby měla úplně jinou práci. Je vystudovaná báňská geoložka, nadšená botanička. Tvořila herbáře, toulala se v přírodě, byla nadšená trampka.

J Žila úplně jiný život. Když měl táta v roce 1999 smrtelnou autonehodu, tak se to celé zamotalo. Svůj dosavadní život a rozjetou kariéru zahodila kvůli nám. Nechtěla tehdy za nás rozhodovat, co s firmou bude. Firmu převzala a vedla ji až do doby naší plnoletosti. Pak jsme začali na provozu firmy participovat.

G Máma se pak věnovala domlouvání pohřbů a komunikaci s rodinami, dokonce si u toho našla několik kamarádek. Když jsme převzali vedení firmy my dva, zůstávala v kanceláři a byla v stále kontaktu s lidmi. Tak to fungovalo vlastně až do jejího odchodu.

O sourozencích v podnikání

Byli jste si oba jistí, že chcete pokračovat v rodinné tradici? Honzo, Gabriela zminila, že jste vstoupil do firmy velmi brzy, v devatenácti letech.

J Vždycky jsem věděl, že v tom budu pokračovat. Říkal jsem si, když to dělal táta, tak já taky. Při studiích na vysoké škole jsem jezdil často domů pomáhat, abych se do všeho postupně dostal. Zpočátku jsem býval převážně v pohotovosti na telefonu, nebyl jsem ponořený v každodenním procesu. No a pak se to stalo – první případ, ke kterému jsem jel osobně, byla smrtelná nehoda u železničního přejezdu v Říčanech. Druhý případ byl pán, který ležel mrtvý několik týdnů v opuštěné maríngotce.

G To ti bylo devatenáct, ne?

J Bylo, ale když jsem se potřeboval naučit plavat, musel jsem skočit do vody. V pětadvaceti jsem pak začal pracovat ve firmě naplno a ségra do toho vstoupila o pár let později. Ze začátku jsme ale hledali způsob, jak se spolu domlouvat.

Máte teď na mysli spolupráci s mámou nebo se sestrou?

J S mámou to bylo jednoduché. S mámou proplouváte celým životem, ona je toho všeho přirozenou součástí, ale se sestrou jsme se tehdy od nějakých osmnácti let v podstatě neznali. Ačkoliv jsme sourozenci, tak jsme spolu netrávili moc času, ani jsme spolu nebydleli. Ségra cestovala po světě, já byl tehdy na vysoké škole. Potkávali jsme se opravdu jen zřídka.

G Naše firma mě tehdy moc nezajímala. Chtěla jsem vidět, jak to ve světě funguje, a vrátila jsem se, když Honzovi bylo tak pětadvacet. Vyzrál, stal se z něj dospělý člověk, který měl za sebou několik odpracovaných let ve firmě. A teď se mu vrátí starší

sestra! Nevím, Honzo, jaký jsi z toho měl pocit, ale já jsem nechtěla, aby sis myslel, že ti budu říkat, co a jak máš dělat. Vzpomínám si, že jsem šla za tebou a řekla ti, že ti nemíním mluvit do života. A to asi pohnulo ledy.

J To si nepamatuji, ale asi to tak bylo. Měli jsme mezi sebou ze začátku velkou komunikační bariéru. Nebylo to ani tak o chodu společnosti, nevěděli jsme, jak se spolu bavit.

Jak jste našli společný modus operandi?

J Oba jsme se naladili na vlnu, která plyne někde mezi námi, a to je celé.

G Co se týče vedení firmy a toho, kam směřujeme, tak to máme nastaveno úplně stejně. V práci si rozumíme. Ale bylo několik osobních témat, které jsme společně řešili. Nicméně čím jsme starší, tím to jde lépe.

Gabrielo, vy jste odjela do ciziny plnit si své sny. Co jste dělala?

G Cestovala jsem s kamarády na vlastní pěst do Kambodži, kde jsem se setkala s lidmi, kteří přežili nadvládu Rudých Khmerů. Jejich příběhy a osudy mě natolik zaujaly, že jsem chtěla nějak pomáhat. Celkem naivně jsem oslovila Člověka v tísní, že chci s nimi v Kambodži pracovat. Oni souhlasili pod podmínkou, že se nejdříve musím něco naučit. V Kambodži jsem se pak seznámila s projekty OSN a tím, jak fungují. Byla jsem plná energie a chuti věci měnit, ale čím dál víc mi docházelo, že existuje celkem velká diskrepance mezi tím, co se nabízí a co od projektů očekávají místní. Tak jsem si řekla, že zjistím, jak to v tom OSN opravdu funguje. Přestěhovala jsem se do Ženevy a účastnila se různých jednání OSN v rámci české stálé mise a pak v rámci práce pro Ženevské centrum pro bezpečnostní politiku. Tam jsem potkala spoustu lidí s velkou odpovědností a neuvěřitelnými příběhy. Já jsem ale chtěla zpátky do terénu. A tak jsem dala výpověď a odjela s OSN do Kosova. Všichni včetně mého šéfa se tehdy divili, že opouštím tak žádané místo. V Kosovu jsem po nějaké době cítila, že jsem už viděla, co jsem chtěla.

Měla jste pocit, že programy OSN nefungují, tak jak by měly?

G To určitě ne, programy OSN mají na světě jednoznačně své místo. Akorát už to nebylo to správné místo pro mě. Cítila jsem, že má přidaná hodnota bude jinde, a vrátila jsem se do Česka. Nějakou dobu jsem se rozkoukávala. Máma říkala, že by bylo dobré, abych se naučila, jak to u nás chodí, tak jsem s ní začala chodit domlouvat rozloučení u nás v kanceláři.

Tehdy jsem pochopila, jaké to je hovořit s lidmi napříč společnostmi v tak zranitelných chvílích. Každý komunikuje jinak – někdo potřebuje mluvit, sdílet emoce, jiný neřekne nic. Začala jsem vnímat naši společnost jinými očima. Taky mě překvapilo, kolik dobra se mezi lidmi děje. Třeba jak velký počet lidí je ochoten vzdát se práce a svého pohodlí, aby se doma starali o těžce nemocné nebo umírající blízké. Žijí na malých příspěvcích a třeba i deset let se o někoho kontinuálně starají. Do té doby jsem se s ničím podobným nesešla. Najednou to bylo všechno strašně reálné. Práce mi začala dávat obrovsky smysl. A když jsme se bavili s bráchou, co by se dalo v našem oboru změnit, tak jsme si naprosto porozuměli. Je naplňující o věcech uvažovat a obratem je realizovat, aniž bych je musela nechávat dlouho schvalovat.

V podstatě popisujete střet vašich předchozích zkušeností z velké instituce a malé firmy, kde jsou rozhodovací procesy mnohem rychlejší.

G Ano, ale ne s každým by se mi tak dobře spolupracovalo jako s bráchou. Honza má spoustu nápadů, jak věci změnit nebo zlepšit.

J A ty je pak dotahuješ.

G To jak kdy, ale jde o to, že oba máme chuť věci měnit a stojíme si za tím, co děláme.

J Ségra by se mohla uplatnit kdekoliv. Já se taky nebojím, že bych se v jiném oboru neuživil, ale rozhodli jsme se společně starat o něco, co jsme zdědili po předcích. Podívejte se, jak třeba dnes vypadají kanceláře pohřebních služeb. Deset let dozadu bylo vše ponuré, schované za těžkými závěsy. V kanceláři vás obklopovaly vystavené rakve a urny. My máme kanceláře vzdušné a světlé. Snažíme se vytvořit pro lidi bezpečné místo, kde s námi mohou mluvit. V řadě pohřebních služeb stále ještě narazíte na paní, která se chová jako na úřadě...

G ... a která vám hned ve dveřích řekne, co nejde.

J Přesně. A v čekárně sedíte mezi urnami, protože jde přece o sortiment k prodeji! Znam pohřební služby, které mají ve vitríně petroleje a nabízejí vám parte zdarma, ač to není úplně legální. V devadesátých letech bylo normální, že pohřební služby objížděly hřbitovy a vylepovaly tam své slevové nabídky pro seniory. My se snažíme každému vyjít vstříc, v mantinelech zákona. A ty mantinely nejsou tak úzké, jak si spousta lidí představuje nebo jak vám může někdo tvrdit. V Česku je řada solidních pohřebních služeb. Ale existují tady bohužel i firmy, kterým na tom nezáleží nebo rovnou vymýšlejí, jak co obejít.

G Poškozená rodina si v těchto případech většinou řekne: „Hlavně, ať to je už za námi!“ A nechtějí se k tomu vracet. Kdyby každý, kdo má negativní zkušenost s pohřbivnictvím, to nějak řešil, byla by na trhu polovina pohřebních služeb s lepším servisem.

Podnikali byste v pohřbivnictví, kdybyste nezdědili rodinnou firmu?

J Pár lidí se mě už ptalo, jestli bych jim v tomhle oboru doporučil podnikat. „Vždyť lidé umírají pořád, to musí být přece dobrý byznys,“ říkají mi. To je naprostá blbost. Bez vybudované reputace, zkušeností a možná i nějakého pocitu zodpovědnosti za náš odkaz bych do toho nikdy nešel. Kdybychom teď zavřeli a já se rozhodoval, co budu dělat, tak pohřbivnictví to určitě nebude. Držet rodinnou tradici zrovna v tomto oboru je mentální břemeno, jaké se jen těžko vysvětluje. Musíte být neustále k dispozici. Nemůžete si dovolit někoho odmítnout, nezvednout telefon s tím, že teď se mi to zrovna nehodí. Pracujeme v objetí silných emocí, smutku a truchlení, a podle toho se taky musíme umět chovat.

G Vůbec podnikání v Česku je jedno velké téma, do kterého se teď nebudeme pouštět, ale podnikání v pohřbivnictví je ještě specifičtější. Existují tady kliky mezi velkými pohřebními službami, které mají podchycené některé instituce a provozovatele sociálních služeb.

J Pořád se setkáváme s pozůstatkem mentality divokých devadesátých let. Když zanikly Komunální služby, hromada lidí přišla o práci, ve které nemuseli reálně nic moc dělat. Jediné, co zvládli, bylo jezdit s dodávkou a dělat funebráka. Po převratu si založili pohřební službu, ale mentálně jeli pořád ve starém režimu. Domlouvali se se záchrankami a s policií a rozjeli podnikání. Podle toho to taky vypadalo. Úroveň služeb se od té doby plošně zlepšila, ale je pořád na čem pracovat.

G Lobby některých firem značně ovlivnila stávající podobu zákona o pohřbivnictví a jeho znění je někdy tak vágní, že si ho každý vykládá po svém. V zákoně je například napsáno, že se rodinám při úmrtí v nemocnici nesmí fakturovat prvních osmačtyřicet hodin chlazení. Přitom jedna pohřební služba, která je napojená na velkou pražskou nemocnici, si nedávno všimla, že pokud člověk zemře v záchraně po cestě do nemocnice, není explicitně protizákonné chlazení účtovat hned po úmrtí, a tak to fakturuje. Stejně tak by se nemělo fakturovat chlazení zemřelého po pitvě v délce osmačtyřiceti

hodin, ale nedávno jsme se i s touto praktikou setkali. Firmy jednoduše spoléhají na to, že fakturu nebude nikdo rozporovat. Naším úkolem je vybudovat kolem lidí, kteří nás osloví, obrannou zeď, aby tyto problémy vůbec nepocítili.

O pohřbech a tradicích

Těch několik dní – od okamžiku, kdy za vámi přijde rodina objednat pohřeb, až po pohřeb nebo předání urny – je naplněno mnoha činnostmi a administrativou, kterou vyřizujete, aby se nemusela rodina vůbec angažovat. Veškerou veřejnosti neviditelnou práci korunuje obřad...

G Všechno musí být dotaženo do nejmenšího detailu včetně dopravy, nebo že varhaník přesně ví, kdy má začít hrát. S rodinami dopředu probíráme průběh obřadu, aby věděli, co je čeká, a byli klidní. U církevního pohřbu je v naší režii vše od přípravy až po odjezdu auta.

J Nedávno jsme měli pohřeb milovníka péráků. Poté co proběhl pohřeb a začal zvonit umíráček, tak chlapi nastartovali mašiny a pak je pořádně „oroštovali“. Za zvuku zvonů a burácení motorů jsme s autem odjížděli od kostela. To bylo moc hezké rozloučení. V některých smutečních síních nemůžeme bohužel servis moc ovlivnit, tam je vše na domluvě s obřadníkem.

Dodržujete při obřadech nějaké zajímavé tradice?

J Pořád skládáme dubový katafalk. Když se nad tím zamyslíte, tak to nedává smysl – je těžký, není kompaktní. Ale jde o pěknou, více než stoletou tradici a my ji dodržujeme. Sem tam se stane, že i v kostele s tím mají problém. Říkají, že mají své máry nebo podstavce. My ale trváme na našem katafalku. Když nám pak rodina nebo i smuteční hosté přijdou říct, že to byl krásný pohřeb, víme, že i ten katafalk má mysl.

Když jsme vzpomínali na vašeho tatínka a jeho vášeň pro koně, co slavnostní pohřební povozy tažené koňmi? Provozujete je ještě?

J Od té doby, co jsem proletěl tou střechou kočáru, už moc ne. (*smích*)

G Dodnes se průvody s koňmi výjimečně dělají. My vraníky ve firmě nemáme, ale vzpomínám si, jak mi babička vyprávěla, že ani v minulosti nebývalo běžné mít vlastní kočáry a koně. Když bylo potřeba, půjčili se dva černí vraníci a zaplatil se vozka. Všechno se nedrželo v rodině. To by bylo finančně velmi náročné.

J Je to jedna z tradic, která se zpřetrhala v době komunismu. Tehdy koňské povozy nahradily traktory s vlečkou. Když začala kolektivizace, tak se koně začali plošně vybíjet. Tehdejší propaganda upřednostňovala traktory jako symbol industrializace, takže v pohřebních průvodech vezl traktor valník s rakví, a za tím následoval průvod.

A dnes? Mají o tradiční koňské povozy lidi vůbec zájem?

J Ano, některé sedlácké rodiny ve vesnicích na Ondřejovsku, kde žije stále ještě hodně starousedlíků, tuto tradici dodržují.

G Chtějí, abychom objeli celé stavení, počkali s vozem před vchodem. Prostě tak, jak se to v minulosti dělávalo.

J V minulosti ale nebyl na cestách takový provoz.

G Když dneska třeba na chvíli uzavřeme cestu kvůli průjezdu smutečního vozu, řidiči bývají za volantem podráždění a snaží se nás na poslední chvíli předjet. Nebo jedou

těsně za námi, takže pozůstali, kteří by v ideálním případě měli sledovat odjezd smutečního vozu od kostela nebo smuteční síně, vidí před sebou zadní karoserii nějaké červené oktávky, která má očividně na spěch.

J Já mám trochu lepší zkušenosti, ale je pravda, že doba je velmi uspěchaná a lidi jsou nervózní. Třeba zaparkují půl metru za otevřeným pohřebním vozem. Prý si holt nevyšli velkého černého auta, které stojí osamocené před kostelem.

Cítíte v tom neúctu, nebo nedostatek pokory?

J To asi ne, spíš si každý hledí jen toho svého.

O empatii

Co byste na jednání s rodinami zemřelého chtěli nejvíce změnit?

J V devatenácti letech jsem firmu přebíral s balíkem zažitých zvyklostí, všechno bývalo konzervativnější. Tehdy mi přišlo v pořádku nepřijímat holky, které by měly piercing nebo sebemenší tetování. Teď to vidím jinak.

G Tady zase narážíme na generační střet. Starší lidé mají tetování spojeno s kriminálním prostředím, proto je to stále trochu citlivé téma. Nicméně, došli jsme k tomu, že opravdu nemusíme vypadat jako ze starodávné příručky o pohřebnictví. Důležitá je decentnost, uměřenost a odlehčenost, aby lidi neměli pocit, že přišli na úřad. Rodinám nabízíme prostor, kde si mohou oddechnout, vypovídat se a kde jim v klidu vysvětlíme celý postup. K tomu potřebujeme především empatické lidi...

... kteří musí také citlivě rozpoznat, kde úkol pohřební služby končí.

G Ano, musíme být empatické, ale máme omezený prostor. Naším úkolem je, aby rodina odešla se vším, co potřebuje, a hlavně v rámci možností v klidu. Musíme vycítit, co potřebují. Někdo potřebuje hodně mluvit a někdo vůbec. A někdo, by o tom rád mluvil, ale nejde to. Ale to už není naše úloha.

Když hovoříte s lidmi v tak citlivých situacích, prošli jste sami psychologickým školením?

J Většinu pravidel jsme si osvojili praxí a pak jsme prošli také školením krizové intervence a etikety.

G Psychologická rovina je pro mě velmi důležitá. Krizová intervence se zabývá tím, jak hovořit s člověkem, který se ocitl v krizové situaci. Tou situací může být pro každého něco jiného, třeba rozchod nebo výpověď z práce. My se snažíme podpořit lidi v tom, že to, jak se cítí – ať je to jakkoliv – je v dané chvíli v pořádku. Že si člověk nemusí nadávat třeba za to, že v danou chvíli nezvládá vše sto procentně. Přišlo mi, že by podobným školením měl projít v pohřebnictví úplně každý. Po několika letech snažení se mi podařilo přesvědčit Sdružení pohřebnictví, aby ve spolupráci s libereckou občanskou poradnu otevřelo kurz, který je k dispozici pro sjednatelky a sjednavatele pohřbů ze všech pohřebních služeb.

Jak se s psychickým a emočním dopadem práce vypořádáváte vy? Co vám dělá radost?

J Obrovskou radost mi dělá zpětná reakce lidí a to, že poskytujeme rodinám dobrou službu. A co se týče psychického dopadu – snažím se nebrat si to osobně. Samozřejmě,

když naši službu potřebují blízcí nebo někdo z rodiny, ta neosobní rovina se nakloní. Nicméně mým úkolem je realizovat co nejlépe službu a poskytnout informace. V určitý moment se musím přepnout. Změním tón hlasu, zpomalím, mám jiné pohyby, řeč těla. Musíte se naladit na konkrétní situaci a konkrétního člověka.

G Pro mě to bylo ze začátku těžké. Musela jsem pracovat na tom, jak rychle s lidmi mluvím. Pod stolem jsem mívala nápis: *Mluv pomalu!* Přiznám se, že jsem se dlouho učila vybudovat si kolem sebe bariéru, aby mě příliš neovlivňovaly emoce jiných. Dnes odcházím domů s pocitem, že mě to, co jsem zažila v kanceláři, netíží. Občas se ale ocitnete v situaci, která se vás hluboce dotkne. Když přijde do kanceláře mladý kluk, kterému zemře těsně před sňatkem jeho partnerka, a vy pak domlouváte pro tuto mladou slečnu pohřeb ve svatebních šatech, tak to s vámi pořádně zacloumá.

J Můžete být sebevíc emočně oploštělý, ale zažijete situace, které s vámi zacloumají. Když na závěr pohřbu dítěte zpíval velký dětský sbor Šlitrovu píseň *Jednu krásnou zemi znám*, musel jsem na chvíli odejít z kostela, protože jsem měl slzy na krajíčku. V tu chvíli jsem si to ale nemohl dovolit, protože obřad končil a byl jsem potřeba u katafalku. Farář se tehdy den předem opil, aby mohl bohoslužbu vůbec celebrovat.

G V kanceláři nevdá mít občas slzy v očích. Pro lidi to spíš znamená, že s nimi cítíte. Nicméně když je rodina rozhozená, tak já musím zůstat klidná, vyrovnaná a být jim oporou. Každý to ale snáší jinak.

Dovolte mi na závěr velmi osobní otázku. Když každý den zařizujete cizím lidem poslední rozloučení či kremace a věci s tím spojené, sdílíte společně představy o vašich vlastních pohřbech?

J V Říčanech u kanceláře máme sklad rakví. Když za mnou přijedou kamarádi, tak většinou zaparkují u nás ve dvoře. A aby se dostali ke mně do kanceláře, tak musí projít tím skladem. Neznám člověka, který by tudy prošel a nevybral si rakev. Stejně tak urny – moje paní má urnu vybranou. Já si teď přesně nepamatuji, která to je, ale chci tím říct, že ani naši známí to nevnímají jako negativní téma a společně se o tom otevřeně bavíme. Já vám mou představu klidně řeknu – půjdu do země na Moravě, do naší rodinné hrobky z máminy strany a budu mít v rakvi padesát kilo olova.

Proč padesát kilo olova?

J Nemyslím si, že budu silný, až odejdu, takže si nechám dát do rakve olovo, aby si to se mnou chlapi, kteří mě ponесou z kostela a budou spouštět pod zem, užili. Rakev bude dubová, do té se vkládá zinková vložka, která má sama o sobě pět kilo. Jen rakev bude mít tak sedmdesát kilo, plus já plus olovo. Takhle to bude! A pokud ne, tak bude dědické řízení jednoduché. Pokud se u nás bude dát v budoucnu provést třeba kryokremace, tak bych do toho šel. Když ne, volím olovo!

Gabriela Sommerová

(1989) Studovala mezinárodní bezpečnost na Institutu politologických studií na Univerzitě Karlově, aby se pak věnovala projektům mezinárodní spolupráce mimo jiné v Geneva Centre for Security Policy ve Švýcarsku a v United Nations Development Programme v Kosovu. Poté se přesunula do soukromého sektoru, kde vedla projekty v česko-kanadské softwarové firmě Ataccama. Společně se svým bratrem se stará o nejstarší pohřební službu v České republice a snaží se podpořit otevírání tématu lidem.

Jan Sommer

(1991) Narodil se v Olomouci a po smrti otce se s rodinou přestěhoval do Říčan. Po ekonomickém lyceu studoval management na Vysoké škole ekonomické v Jindřichově Hradci. Od roku 2010 se začal podílet na chodu rodinné společnosti, jejíž provoz po škole převzal. Dohlíží na každý detail posledního rozloučení tak, aby odpovídal přáním těch, kdo se loučí. Ve volném čase pravidelně jezdí na adrenalinové kempování Grand Bazaar.

